

Az első hercegprímás

Sachsen-Zeitz-i Keresztély Ágost esztergomi bíboros-érsek,
győri püspök-adminisztrátor, a diplomata és főpásztor

Tézisfüzet

Készítette: Fejes Csaba
Témavezető: Dr. Gárdonyi Máté
Budapest, 2024

Első fejezet

A doktori disszertáció első fejezetében a teljesség igénye nélkül összefoglaltam Keresztély Ágost korabeli (1666-1725) Európa fontosabb eseményeit, illetőleg bemutattam annak meghatározó hatalmait, s azok jellemzőit jelesül Franciaországot, a Német-Római Birodalmat, az Oszmán Birodalmat, valamint az Egyházi Államot is, mely ekkor még utoljára komoly politikai eredményeket tudott felmutatni. Ebbe a kontextusba helyeztem még bele a Magyar Királyság történetének főbb mozzanatait is.

Második fejezet:

Ebben a fejezetben összefoglaltam mindazon ismereteket, melyeket Keresztély Ágost családjának történetéről, illetve az ő gyermek- és fiatalkoráról már korábban lejegyeztek az ezzel a témával foglalkozó történészek egészen a szász herceg katolizálásának időpontjáig.

Harmadik fejezet:

A harmadik fejezetben külön foglalkoztam mindazon eseményekkel, melyek során felismerhető Keresztély Ágost politikai tevékenysége mind a Német-Római Birodalomban, mind pedig a Magyar Királyságban. Ebben a fejezetben egyfelől összegyűjtöttem a korábban már leírt történéseket, valamint kiegészítettem azokat saját kutatásaim eredményeivel.

Ezen kutatások során a Dedek-Crescens gyűjteményt néztem át, melyek néhány fontos kiegészítést tartalmaztak Keresztély Ágost és a Rákóczi szabadságharc viszonyáról. Emellett a Batthyány-gyűjteményt néztem át, s találtam érdekes kiegészítéseket Keresztély Ágostnak az 1708-1715 közötti pozsonyi országgyűlésen betöltött szerepéről.

Mindkét forrás megerősítette az eddig ismerteket, jelesül azt, hogy meghatározó szerepe volt Keresztély Ágostnak abban, hogy a Magyar Királyságban megszilárduljon a béke.

Negyedik fejezet:

A disszertáció ezen részében részletesen foglalkoztam Keresztély Ágosttal, mint lelkipásztorral. Szokott módon összegyűjtöttem a témával kapcsolatos eddigi ismereteket, valamint kiegészítettem azokat az Esztergomi Prímási Levéltárban található források kutatása során szerzett új információkkal is.

Ennek megfelelően végignéztem Keresztély Ágost a győri egyházmegye működését, illetőleg az esztergomi főegyházmegyében elvégzett lelkipásztori szolgálatát is.

A kutatásaim során sikerült az esztergomi általános helynökeivel kapcsolatos ellentmondásokat tisztázni, a pálos renddel való jó viszonyának újabb bizonyítékait megtalálni, a hazánktól való távollétének kérdését árnyalni, illetőleg a klerikusok ruhaviseletével kapcsolatos részletes szabályozását bemutatni.

Ötödik fejezet:

Az utolsó fejezet tartalmazza a disszertáció saját kutatásának eredményeit, melyeket az Esztergomi Prímási Levéltárban végeztem el és dolgoztam fel több éven keresztül. A kutatásom célja a Keresztély Ágost által 1711 decemberében meghirdetett és 1715-ben befejezett *visitatio canonica* körülményeinek, illetőleg eredményeinek feldolgozása és elemzése volt.

Ennek jegyében először is sikerült tisztáznom, hogy a *visitatio canonica* nem 1712-ben kezdődött el, hanem korábban, 1711 végén. A *visitatio canonica* forrásainak időpontjai esetében megtalálható egy másfél éves szünet, mely a korábbi ismeretek alapján az akkori pestis járvány következménye volt. Ezt követően 1713 tavaszának második felétől már folytatódott a *visitatio canonica*, s 1715-ben fejeződött be, nagyjából nyár végére.

A forrásokból az is kiderült, hogy a *visitatio canonica* az egész főegyházmegyére kiterjedt, ugyanis a főesperességek nagy többségének részletes – minden plébániára kiterjedő – vizitációs jegyzőkönyvei fellelhetők a levéltárban. Nem maradt fenn az összes jegyzőkönyv, azonban a meghirdető dokumentum egyértelműen arról tanúskodik, hogy Keresztély Ágost az egész egyházmegyére kiterjedően hirdette meg az egyházlátogatásokat.

A források alapján megállapítható az is, hogy Keresztély Ágost nem személyesen végezte a visitatio-kat, hanem megbízottjain keresztül, akik minden esetben a helyi főesperesek voltak. A disszertációban részletesen kitértem a megbízott vizitátorok személyére is, bizonyítandó, hogy mind alkalmasak voltak a feladatuk elvégzésére, s azt buzgón el is végezték.

A disszertáció elemzéseiben ezután részletesen bemutattam a vizitációs kérdéseket is, melyek négy különböző forrásban maradtak ránk. Ebben az lett világossá, hogy ugyanazokat a kérdéseket tették fel, csak Pozsony városában voltak kiegészítő kérdések, melynek oka az ottani káptalan speciális helyzete volt.

Ez követően a vizitátorok mandátumait vizsgáltam meg, s derült ki, hogy Keresztély Ágost Károly királlyal együtt adta a megbízást, ezzel segítve a főesperesek nem mindig egyszerű feladatát.

A következő alfejezetekben bemutattam az egyes főesperességek vizitációs jegyzőkönyveinek részletesebb kifejtését, rámutatva néhány sajátosságra, érdekességre.

A hatodik alfejezetben kitértem a visitatio-val kapcsolatos egyéb forrásokra, melyeken keresztül bemutattam az azokból kirajzolódó nehézségeket, problémákat, illetve a helyi katolikus egyház erősségeit is.

Végül pedig a források alapján kitértem arra is, hogy mi ismerhető meg az akkori egyházi hétköznapiakból, illetve milyen volt a visitatio canonica utóélete a rendelkezésre álló források tükrében.